

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Amstelodami, 1672

Brunisberga Prope Huxariam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-7830

BRUNISBERGA

PROPE HUXARIAM.

MEMORIÆ. SACRUM

ARX. UBI. BRUNONIS. CIRCUMSPICIT. ALTA. LATINI
 MILITIS. INFECTAS. CÆDE. VISURGIS. AQUAS
 SAXONES. HIC. AMNEM. CAROLUM. TRANSIRE. PARANTEM
 NEQUICQUAM. TELIS. IMPEDIERE. SUIS
 SED. DARE. VERSA. FUGA. VICTORI. TERGA. COACTI
 CESSERUNT. TOTUM. FLUMINIS. IMPERIUM
 LITORE. NUNC. ILLO. REGNAS. CORBEIA. SACRUMQUE
 HUXARIÆ. DICIT. JUS. PADIBORNA. TUÆ
 QUÆ. SI. POSTERITAS. SERVASSET. FOEDERA. NUNQUAM
 RELIGIO. SCISSIS. PLANGERET. ORBA. COMIS

FERDINANDUS. DEI. ET
 APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCO-
 PUS. PADERBORNENSIS. COADJUTOR
 MONASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS
 COMES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
 RO. DE. FURSTENBERG

BRUNISBERGÆ. NOBILI. IN. DIOECESI. PADER-
 BORNENSIS. ET. DITIONE. CORBEIENSIS. LOCO. UBI
 CAROLUM. M. TRAJECTU. VISURGIS. PROHIBE-
 RE. FRUSTRÀ. CONATI. SAXONES. AN. DCC. LXXV
 FUSI. FUGATI. QUE. FRANCIS. CESSERUNT

M. H. P

Q₂

NO.

N O T Æ.

1. **B RUNISBERGA.**] Manet etiamnum nomen hujus loci & insignis fama, cui fidem faciunt scriptores antiqui, atque hos inter Poëta Anonym. l. 1. An. 775. Annal. incerti Auct. & vita Caroli M. apud Pithæum, Astronom. apud Reuberum, Annales Canisii, & Regino.

2. **ARX.**] *Montem* Poëta Anonymus, *loaum* Astronom. Ado Vienn. & vita Caroli M. *arcem omnium fortissimam*; Crantzius, Widekindus Abbas Corb. in literis An. 1198. *castrum* appellant. Cujus instaurationem cum nobiles de Amelungsen, ope Comitum de Waldeck freti, impedirent, Siffridus Episcopus Paderbornensis Widekindo Abbati Corbeiensi suppeticas tulit. Letznerus in Chron. Corbeiensi. Hodie moenium tantum vallorumque & fossarum vestigia supersunt.

3. **BRUNONIS.**] Frequens hoc nomen apud optimates Saxonum antiquorum. Is qui *Brunisbergam* ad Visurgim condidit, nomen ei dedit, & sedem ibidem habuit, frater Widichindi Magni fuit, non æquè ac ille ad retinendam patriam superstitionem obstinatus: nam prior religionem Christianam amplexus legitur. Demum An. 790. obiit, Paderbornæ sepultus. Fabr. l. 2. orig. Saxon.

4. **LATINI MILITIS INFECTAS CÆDE VISURGIS AQUAS.**] Vellei. lib. 2. cap. 105. *Et annis mox nostrâ clade nobilis transitus Visurgis.* Varianam intelligit, quæ in via Visurgim versus contigit. *Varum ita acceperunt, ut omnibus ejus jussis obtemperaturi viderentur: proculque eum à Rheno in Cheruscorum fines ad flumen Visurgim abduxerunt.* Dio lib. 56. Nondum tamen illic pervenerat, in itinere, antequam ad castra sita Alifone posset reverti, à Germanis oppressus & cæsus. Cur igitur ad Varianam cladem alibi illatam, Visurgim Vellei. & Dio nominarunt? *factum id famâ annis, quia hic ex nobilissimis annibus cladi illi proximus fuit, xx circiter millibus passuum distans.* Cluver. lib. 3. cap. 19.
Ad

Ad ipsam postea ripam, ut diximus supra, Germanicus Cæsar accessit, & flumen quod Romanos Cheruscosque interfluebat, transiit, sed non sine periculo, prælio & cæde.

5. SAXONES HIC AMNEM CAROLUM TRANSIRE PARANTEM.] Quemadmodum acies Germanorum trans Visurgim stans, Germanicum transitu prohibere conata est, ita Carolum quoque, juxta *Brunesbergam*, Saxones arcere tentarunt, ut Poëta Anonym. lib. 1. An. 775. vita Caroli M. apud Pithæum, Annales incerti Auct. apud eundem, Annal. Canisiani, Regin. Adelm. & Astronom. apud Reuberum, cujus hæc verba: *Indè ad Wisaram fluvium veniens, in loco, qui Brunenberg vocatur, congregatam Saxonum multitudinem offendit, qua cum transitu fluminis arcere conabatur. Sed frustra, nam in prima congressione pulsifugatique sunt, & magnus eorum numerus ibi aciem interfectus est. Non tam facile fuit Brunenbergam expugnare. Crantz. lib. 2. Saxon. cap. 10. Indè verò majore apparatu ducens Rex in provinciam, Siburg & Eresburg arces, iterum à Saxonibus communitas, denuo expugnavit, & in arcem Brunenberg, quæ omnium firmissima erat ad Visurgim fluvium, duxit oppugnandam: fuerat enim validum Saxonum presidium. Firmata est obsidio: serunt remanere in hodiernis villis nomina ex castris Regis, quæ tum erant tripartita: ut alio loco Rex cum robore exercitus, alio etiam auxiliares tenderent: & tertio loco suis erant in castris qui stipendia mererent. Adjiciunt Gallici, Regem obsidionis pertesum, duxisse partem copiarum in Westphalos, Angarios, &c. Hæc fufius paulò enarrat Letznerus in Chron. Corbeiens. & vita Caroli M. c. 20.*

6. TELIS.] Varia armorum telorumque genera Cluver. lib. 1. c. 45. enumerat, ex quibus Saxones longis lanceis, parvis scutis, & cultellis magnis usi fuerunt. Widekind. lib. 1. Annal. *illis hæc loquentibus mirati sunt Franci præstantes corpore & animo viros, & novum habitum, arma quoque & diffusam scapulis casariem, & supra omnia ingentem animi constantiam: nam vestiti erant sagis, & armati longis lanceis, & subnixi stabant parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos: quos Sachs appellabant, & Viterbiensis supra citatus, breves gladios interpretatur, atque exinde putat Isaacus Pontanus lib. 2. orig. Franc. c. 1. Saxoniam in clypeo vetustio-*

ri duos gladiolos adhuc ostentare, in formam crucis transversim constitutos. Eorundem meminit Gregor. Turon. l. 4. c. 46. *Tunc*, inquit, *duo pueri cum cultris validis, quos vulgò Scramasaxos vocant, utraque ei latera feriunt.* Lipf. Cent. 3. epist. 44. ex vetustissimo Pfalterio Latino-Germanico probat novaculam dictam fuisse *Scharfahs*; & Gobelinus Persona in Cosmodrom. ætat. 6. c. 11. apud nos, ait, *novacula quâ pili raduntur, senioribus dicitur sas, & habemus inde verbum vulgare sassen, id est, novacula cæsariem radere.* Hinc igitur Saxones appellatos volunt, vel quia *sassus*, brevibus gladiis, in præliis utebantur, vel quia novacula cæsariem radebant; quod proprium primorum Saxonum fuisse discimus è Sidonio Apollinari lib. 8. epist. 9. Francis contra *spathe* aut bipennis genus maximè fuit familiare, quod Agathias ἀγχιῶνα, ipsi *Franciscam* vocabant, teste Aimoino lib. 1. cap. 12. Sidonius Apollinaris in panegyrico Majorani Augusti. ita describit Francorum arma, & generosum præliandi modum:

*Excussisse citas vastum per inane bipennes,
Et plaga præcisse locum, clypeosque rotare
Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas,
Inque hostem venisse prius. Puerilibus annis
Est belli maturus amor: si fortè premantur
Seu numero, seu sorte loci, mors obruit illos;
Non timor: invicti perstant, animoque supersunt
Jam propè post animam.*

Insignis sanè locus de bellicosa veterum Francorum nostrorum indole, quam etiam celebrat Libanius in Orat. de laudibus Constantii & Constantis AUGG. in qua *Francos*, inquit, *multitudine innumerabiles, haud paulò tamen quàm pro multitudine validiores, non mare magis, quàm continentem timere, frigus septemtrionale cæli temperie gratius, otium calamitatem maximam, quietem languorem ducere; contrà summam sibi felicitatem in bello positam existimare.*

7. LITORE NUNC ILLO REGNAS.] Ex quo primùm in loco *Hetha* appellato, quem in silva Sollingensi designat Letznerus

nerus in Chron. Corbeiensi, ædificandi monasterii consilium, minus processit, & Cœnobitæ sterili solo derelicto ad Visurgin commigrarunt, ut tradit auctor libelli de translat. S. Viti, & institut. novæ Corbeix à Meibomio editus, post notas ad Widedekindi Corbeiensis hist. pag. 141. *Factum est autem eodem tempore, ut Serenissimus Imperator Luduvvicus haberet placitum in Saxonia in loco, qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno regni sui, Incarnationis verò Domini octingentesimo decimo quinto. Tunc accessit presertim Abba (Adalhardus) ad eum, & locutus est ei, cum consilio suadens, ut ad profectum Christiana religionis in eadem provincia Monasterium Monachorum construere juberet: quod cum piissimus Princeps benignè suscepisset; PLACUIT ACCERSERE EPISCOPUM NOMINE HATHUMARUM, AD CUIUS DIOECESIN PERTINEBAT LOCUS, UBI CONSTRUENDUM ERAT MONASTERIUM, UT CUM EJUS FIERET IMPERIO ET VOLUNTATE. Sicque factum est, ut ab ea die, & deinceps religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret, atque proficeret. Cæpit autem ædificare in loco, qui dicitur Hethi, ubi cum per sex, & eo amplius annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quòd religio sancta in loco deserto tradebatur. Augebatur tamen quotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere, pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optimè. Paucis deinde interjectis sequitur: Venerunt ergo anno octingentesimo vicesimo secundo Dominica Incarnationis, sub die octavo Id. August. regnante Luduvvico Serenissimo Augusto undecimo anno ad locum memoratum: circumspectoque ex omni parte & undique circuentes, prostrati in orationem decantaverunt psalmos ad hoc officium pertinentes, & postquam compleverunt litaniam & orationem, jactaverunt lineam, & infixerunt paxillos, & ceperunt mensurare, prius quidem templum, inde habitationes fratrum; quod cum peregissent, constituentes, qui quedam habitacula initiarent, ad propria sunt reversi: SED PRIMUM PETIERUNT EPISCOPUM UT VENIRET, ET SANCTIFICARET LOCUM, VEXILLUMQUE S. CRUCIS IN LOCO ALTARIS PONERET, NOMENQUE UT CORBEIA VOCARETUR ARTARET. Quod factum esse octavo Kal. Septembris exstat.*

Episco-

Episcopus qui nomen imposuit, & Ecclesiam dedicavit. BADURADUS FUIT, SUCCESSOR HATHUMARI. Chronic. Corbeien- se editum à Meibomio, in membrana conscriptum & hodiernum Corbeia superstes: *An. Incarnationis Dominica 822. indiēt. 15. 8. Kal. Sept. 2. feriā, Monachi qui in loco, qui Hetha dicitur, per septem annos prius demorabantur, inde egressi cum crucibus & reliquiis in hunc locum pervenerunt: LOCOQUE AB EPISCOPO BADURADO, QUI TUNC PRÆSENS ADERAT, CORBEIA NOMEN IMPOSITUM EST, erectoque tentorio, illatisque crucibus & reliquiis, locum dedicaverunt, in honore & nomine S. Stephani Protomartyris, infodientes crucem Christi, ubi nunc altare esse dignoscitur.* Ex his antiquissimis testimoniis manifestum est Corbeiam jam inde ab ejus incunabulis in diœcesi Paderbornensi sitam esse; id quod etiam Apostolicæ Abbatum Corbeiensium confirmationes, codex antiquus Cameræ Apostolicæ, in quo Episcoporum & Abbatum confirmandorum jura *taxantur*, diplomata Pontificum & Cæsarium, & ipsæmet Corbeiensium literæ, in quibus *Paderbornensem Ecclesiam pro Cathedrali, quo præminet honore, semper revereri se velle* profitentur, Ecclesiarum in Corbeien- si ditione fundatarum confirmationes, consecrationes, transla- tiones, & innumera illic exercitæ jurisdictionis ordinariæ do- cumenta. Ex historicis, scriptor vitæ B. Meinwerci, Dithmarus lib. 7. Gobelinus Persona in Cosmodromio, Crantzius l. 1. Metropol. c. 24. & lib. 4. c. 4. Baronius tom. III. ad An. 1015. Letznerus in Chron. Corbeiens. cap. 26. aliique testantur. Cor- beiensis contra, nescio quibus exemptionis literis gloriantur. Sed *manus nostræ oculata sunt, credunt quod vident.* Certè Alexan- der IV. Pontifex aut exemptionis privilegia ostendere, aut Pa- derbornensibus Episcopis obedire jussit Corbeiensis. Diploma Apostolicum est hujusmodi:

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei. dilectis filiis. De- cano & Scholastico Frislarienti & Archipresbytero Ecclesie Nuembur- gensis. Maguntinensis diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Sua nobis venerabilis frater noster. Episcopus & dilecti filii Capitulum Paderburnense. petitione monstrarunt. quod. Abbas & Conventus Mo- nasterii

monasterii Corbeiensis Ordinis sancti Benedicti Padeburnensis Diocesis asserentes Monasterium ipsum fore exemptum & se in exemptionis possessione fuisse à tempore cujus memoria non existit. eidem Episcopo tanquam Diocesano suo intendere denegant. & sibi de suis juribus respondere. in eorundem Episcopi & Capituli & Padeburnensis Ecclesie præjudicium & gravamen. quanquam dicti Abbas & Conventus exemptionis privilegium non ostendant. Quare dicti Episcopus & Capitulum nobis humiliter supplicarunt. ut providere ipsis & eidem Padeburnensi Ecclesie paterne super hoc sollicitudine curaremus. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus. quatenus eosdem Abbatem & Conventum ex parte nostra moneatis & inducere procuretis. ut infra quindecim dies post monitionem vestram obediant dicto Episcopo. vel privilegia exemptionis ostendant. Alioquin vocatis qui fuerint evocandi & auditis hinc inde propositis quod canonicum fuerit appellatione postposita statuatis. Facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem qui fuerint nominati si se gratia. odio vel timore subtraxerint. per censuram eandem appellatione cessante compellatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes hiis exequendis potueritis interesse duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani v. Kal. Martii Pontificatus nostri anno tertio.

8. CORBEIA.] E cujus disciplina complures olim viri pietate ac doctrinâ insignes prodierunt, qui diversis populis dati Episcopi, & fidei Doctores, Septemtrionem pænè universum Christianæ religionis luce collustrarunt, & hâc operâ insule Rugiæ imperium magnasque per Germaniam opes sibi pepererunt. Sed pro dolor!

Πάλιν ποτ' ἔσονται ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

R

Cate-

Cæterum Corbeia nomen suum debet *aurea Corbeia*, Galliae cœnobio, haud procul Ambianis, ad ripam Somonæ fluvii, An. Christi 660. à Bathilde, Saxonici generis heroina, Clodovæ II. Francorum regis conjuge fundato, ex quo in novam *Corbeiam Saxoniam* ad Visurgim Ludovicus Pius ejus fundator religiosorum hominum colonias deduxit. Quod Joannes Trithemius ex Henrico de Hervordia annotavit, & vita S. Adelhardi Corbeiensis Abbatis apud Bollandum 2. Januarii, pag. 107. & 117. confirmat, & liquidò patet ex his Ludovici Pii diplomatibus Corbeia datis.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri J E S U Christi. HLUDOVVICUS divina ordinante clementia Imperator Augustus. Cum petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus. superni muneris donum largiri non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam & futurorum sagacitas. quia adiens serenitatem culminis nostri vir reverentissimus Adalardus Abba ex monasterio Corbeia. quod ei dudum in provincia Saxonica ad augmentum mercedis nostræ ex novo construere iussimus super fluvium Wisera in Villa regia in loco nuncupante dudum Huxori dicatum in honore S. Stephani Protomartyris. suggestit mansuetudini nostræ. ut idem monasterium & monachos ibidem per tempora degentes cum rebus & hominibus non solum sub nostra tuitione & defensione constitueremus. verum etiam & talem immunitatem fieri jubemus. qualem omnes Ecclesia in Francia habent. Cujus petitioni dignam & proficuum judicantes. hanc auctoritatem immunitatis erga prædictum monasterium Corbeia ejusque rectores fieri iussimus. per quam decernimus atque jubemus. ut nullus Judex publicus vel quilibet ex judiciaria potestate in Ecclesias. aut loca. vel agros. seu reliquas possessiones memorati monasterii. quas presenti tempore in quibuslibet pagis & territoriis habet. vel deinceps ibidem conlata fuerint. ad causas judiciario more audiendas. vel freda exigenda. aut mansiones vel paratas faciendas. aut fidejussores tollendos. aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam & latos distringendos. aut ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas. ullo unquam tempore ingredi audeat. vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere presumat. Sed liceat.

liceat memorato Abbati suisque successoribus res predicti monasterii sub immunitatis nostrae defensione quieto ordine vivere ac residere. & quicquid exinde jus fisci exigere poterat. totum & ad integrum nos pro aeterna retributione ad pauperes alendos. & luminaria eidem monasterio concinnanda concedimus. qualiter monachi ibidem degentes. pro nobis proleque nostra atque statu totius nostri imperii nobis ad regendum commissi. Domini misericordiam adtentius exorare delectet. Sed & hoc placuit nobis huic inserere auctoritati. ut licentiam habeant rectores hujusce monasterii cum quibuslibet hominibus liberis. res & mancipia legaliter commutare. Videlicet ut quicquid justè & rationabiliter pars alteri contulerit parti. per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant. & quicquid exinde facere voluerint libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi quicquid elegerint. Et ut haec auctoritas immunitatis atque confirmationis nostrae per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem. manu propria subter firmavimus. & anuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLUDOVVICI Serenissimi Imperatoris.
 Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognovi. Data VI. Kalend.
 Augusti. Anno Christo propitio X. Imperii domni HLUDOVVICI piis-
 simi Augusti. indictione prima. Actum Ingilnheim palatio. in Dei no-
 mine feliciter. Amen.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU Christi. HLUDOVVICUS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Omnibus sanctae Dei Ecclesiae nostrisque fidelibus presentibus scilicet atque futuris notum esse volumus. Quomodo Corbagense monasterium in Saxonia propitiante Domino cum consensu fidelium nostrorum in honore sancti Stephani Protomartyris Christi devotissima intentione fundavimus. & ibi competentia subsidia quaeque praemanibus invenimus debita largitate predicto sanctificationis loco nostra in elemosina contulimus. Insuper etiam quia locum mercationis ipsa regio indigebat. monetam nostrae auctoritatis publicam ultra ibi semper inesse Christo militantibus proficuum statuimus. Quatenus cum omni integritate absque ullius contradictione vel impedimenti occasione locus ipse sanctitatis omnem inde redditum nostrae auctoritatis publicum possideat. & utilitatibus monasterii perpetuis temporibus multiplicatum

nostrum hoc largitatis donum proficiat. & ut fiduciali perpetuitate hæc omnia auctoritatis nostræ dona sibi potiatur & teneat. anuli nostri impressione subter roborando firmare decrevimus.

Signum HLUDOVVICI Serenissimi Imperatoris.
Hirminmarus Notarius ad vicem Theogonis recognovi.

Data Kal. Junias. Anno Christo propitio XX. Imperii domni HLUDOVVICI piissimi Augusti. Indictione XI. Actum Wormatia civitate. in Dei nomine feliciter. Amen.

9. HUXARIÆ DICIT JUS.] Quam Ludovicus Pius VI. Kalend. August. Indict. 1. Imperii sui x. qui fuit annus Æræ Christianæ 823. Adelhardo Abbati & monasterio Corbeienfi donavit in Ingilnheim. Vid. diploma apud Gerhardum Cleinsorgium in histor. Ecclesiastic. Westphaliæ ms. & Stangevolium in Annal. Circuli Westphal. lib. 2. pag. 120. Indè Huxaria (in cujus confiniis BRUNISBERGA) à Letznero in Chron. Corbeienf. cap. 67. 68. 69. & 70. descripta, hodie in ditione est Corbeienfi; attamen quoad ecclesiasticam sive sacram jurisdictionem, ut prædiximus, ad Paderbornensem Episcopum pertinet. Quapropter in divisione sedium Archidiaconalium Dioeceseos Paderbornensis, auctoritate Sedis Apostolicæ Legati, tempore Bernardi IV. Episcopi Paderbornensis facta, quartum locum obtinet, ut patet ex his literis.

Frater Conradus Prior Provincialis fratrum Prædicatorum Theutonia. & frater Ernestus ejusdem Ordinis. Visitatores à Legato per Paderburnensem dyocesium dati. Universis ad quos præsens scriptum pervenerit utriusque vitæ salutem. Ne ordinatio nostra super divisione Ecclesiæ parochialis S. Othelrici in Paderburna. & super aliis articulis infra annotatis. processu temporis quod sua vetustatis celeritate delere solet omnia. memoriam effugiat humanam. præsentis scripto declaramus. quod nos accedentes ad Ecclesiam Paderburnens. Abbate de Bridelare nostro Collega legitime excusato. Ecclesiam præfatam sancti Othelrici. secundum quod à D. O. sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diacono Cardinali Apostolica Sedis Legato acceperamus in mandatis. de majoris Præpositi & singulorum ac universorum

rum de Capitulo. nec non D. Conradi ejusdem Ecclesie Plebani consensu post resignationem ejusdem Ecclesie à prefato Plebano coram D. Bernardo IV. Paderburnensi Episcopo. Volrado Præposito. Amelungo Decano. Volquino de Swalenberch. & nobis factam. de consilio ejusdem D. Episcopi in has tres divisimus partes. Unam quæ est à domo Hildebrandi Wapenrocht. usque ad curiam Episcopi quæ vocatur Stathelhorve. & deinde ad murum civitatis. & à domo jam dicti Hildebrandi usque ad domum Harmodi de Alride. & ab eadem domo usque ad molendinum Episcopi. & ab illo molendino usque ad pontem lapideum. Ecclesia sancti Pancratii. Aliam vero partem Nortelwinke & Assphere. usque ad domum Cristina ante Urbem. & ab eadem domo usque ad portam qua itur Herisiam. & omnes domos & villas extra civitatem versus Orientem & Septentrionem inferiori Choro sancti Liborii assignantes. Ecclesia vero sancti Othelrici omnes domos quæ inter has duas partes sunt & omnes villas & singulares domos quæ extra civitatem sunt versus Occidentem. contulimus. Volradus vero major Præpositus ad instantiam Domni Episcopi & nostram. Ordinationem nostram ac partium assignationem approbando. prefatam parrochiam videlicet Ecclesiam sancti Othelrici cum omnibus suis pertinentiis Dominabus in Paderburna Ordinis Cisterciensis in eadem Ecclesia in perpetuum mansuris. Auctoritate Patronatus de consensu Capituli majoris Ecclesie in remissionem peccaminum suorum & ut in perpetuum ipsius Præpositi à prefatis Dominabus. maxime quia earundem in eodem loco fundator extitit. memoria habeatur jure contulit perpetuo possidendam. ita tamen quod quemcumque Sacerdotem Abbatisa & Conventus dictarum Dominarum ei suisque successoribus presentaverint. ab ipso suisque successoribus sine difficultate curam recipiat animarum. & ei suisque successoribus sicut tenetur obediet. Et ut gratiam uberiolem Dominabus exhiberet eisdem ordinavit ut post mortem Præpositi ejusdem loci. dimidia marca in recognitionem subjectionis. & pro jure Synodatico majori Præposito dimidia marca persolvatur. Ecclesiam vero sancti Pancratii. D. Rothegero & Ecclesiam sancti Liborii in inferiori Choro. debita sicut verus Patronus ad quem debitum in omnibus habebunt respectum. à quo etiam & curam animarum &

temporalia simul accipiunt & eorum successores accipient debita contulit solemnitate. He autem Parrochia omnia jura parochialia habebunt. nisi quod Crucem diebus dominicis & in solemnitatibus non ferent. sed in processione majoris Ecclesia cum suis erunt Recto-ribus. nisi legitima fuerint necessitate praepediti. in Parasceve sepul-turam Crucifixi non facient. & in Nativitate Domini. in Pascha. in Ascensione. in Pascha. in Pentecostes. in festo Patroni & in die De-dicationis ad Ecclesiam convenient majorem divinum officium audi-turi.

De Archidiaconatibus verò ordinantes totum Episcopatum in sex Sedes. praeter duos Archidiaconatus videlicet majoris Praepositura. cui haec tres villa Himminchusen. Dale & Buke sunt adjuncta. & Prae-positura sanctorum Apostolorum Petri & Andrea. de D. Episcopi con-silio & Capituli consensu distinximus. Unam Sedem Horhusen in Ec-clesia sancti Dyonisi. cui duas Ecclesias Curbike & Athorp cum ip-sarum Ecclesiis & Capellis adjunximus locantes. Secundam Sedem Wartberch. cui Ecclesias Dasburch. Lovene. Wellethe. Kulete. Roth-en. Bylinchusen. Scerve. Ofsenthorp. cum earum Ecclesiis & Ca-pellis adjunximus. ipsum Archidiaconatum Cantoriae deputantes. Tertiam Sedem Yburch. cui has Ecclesias Eijsnen. Natefunken. Bra-kei. Voltesen. Herstelle. & omnes Ecclesias quas modo habet Helm-wordishusensis Ecclesia. Herisiam. Wilbodissen. cum ipsarum Eccle-siis & Capellis adjunximus. ipsam Sedem Camera assignantes. Quar-tam Sedem HUXARIÆ. cum hiis Ecclesiis. Corbeia. Meinbrag-tesen. Brochusen. Otberch. Erclen. Amelunkessen. Godelmen. He-lingenberg. Berninichusen. Bodikissen. Albagtissen. Heienhusen. Ho-mersen. Boffesen. sanctus Ægidius. Nienovere. Oldenthorp. Dunc. duo Holtesminne. Lugterinken. cum earum Ecclesiis & capellis. Quin-tam Sedem Stenhem cum hiis Ecclesiis. Beldersen. Oldenberge. Holt-husen. Sumerfle. Monasterium. Leverinethorp. Collebike. Valcken-hagen. Burghagen. opidum Svalenberch. Scithere. Wicbilette. By-che. Capella Relinkerke. Sandenebike. Pumesen. Lugethe. cum ea-rum Ecclesiis & Capellis. Sextam Sedem Lymege. cum hiis Eccle-siis. Scutemere. Orlinchusen. Hepen. cum earum Ecclesiis & Capel-lis. quam Sedem Custodia deputavimus. adicientes quod cum Archi-diacono

diaconatus Scildese & Hervordie vacaverint. Præpositura Scildesensi permancant. ita si eadem Præpositura Capitulo remanebit. alioquin & Hervordia & Scildese ad Custodiam devolventur. quatenus Sedes non nisi post mortem eorum qui nunc ipsarum Ecclesiarum Archidiaconi sunt. vel nisi forte voluntarie resignaverint. vacabunt. Auctoritate etiam D. Legati districtè sub anathematis vinculo. omnibus Sacerdotibus & Plebanis præfatarum sex Sedium præcipiendo mandamus. quatenus cum ipsas Sedes vacare contigerit. ad Archidiaconos suos. curam animarum & donum altaris ab ipsis accipiendo. debitum in obedientia & procuratione eisdem facienda. habeant respectum. Cum vero inter cetera de mandato D. Legati de obedientiis sapediæ Ecclesiæ ordinaremus. Canonicis non per omnia nobis consentientibus. tandem. D. Volradi majoris Præpositi. & nostro se commiserunt arbitrio. pena centum marcarum ipsum arbitrium valentes. Furamento igitur ab omnibus accepto ut nostris parerent mandatis. sub pena arbitrii videlicet centum marcarum primo præcepimus. ut omnis cessaret rancor qui erat inter majores Canonicos & minores de inæqualitate bonorum. & pacis osculum fuit utrinque datum & acceptum. & postmodum divisione facta bonorum. sub pena arbitrii scilicet centum marcarum præcepimus. ne quis de cetero querimoniam Episcopo vel Præposito moveret. de collatione obedientiarum. Sed sit in potestate eorum conferre obedientias suas cui voluerint. & plures uni secundum quod ipsis videbitur expedire. nisi Dominus Papa vel ejus Legatus providerit aliter ordinandum. Præcepimus etiam sub eadem pena. ne quis vindictam sumat de Præposito majore pro eo quod arbitratus est obedientias quorundam Canoniceorum esse dividendas. & excommunicavimus omnes qui de cetero rancorem verbo vel facto pro illa divisione obedientiarum contra dividentes vel eos qui bona receperunt demonstrarent. id est. qui eos pro illo facto contumeliis & obprobriis afficerent. vel eis hoc factum improperarent. & decernimus eos qui hæc fecerint excommunicatos. perjuros. & penam centum marcarum incurrisse. De mandato etiam D. Legati & nostra ordinatione. omnes Canonici à majori usque ad infimum de Capitulo majoris Ecclesiæ juraverunt. quod cum in ipsorum Ecclesiæ non sint nisi XXIV. majores præbendæ & sex pueriles.

Nullus

Nullus de cetero ad non vacans. nec duo ad unum vacans eligantur. & quod nullus Canonorum de cetero emancipabitur quin idem juret. ne numerus Canonorum excedat numerum prebendarum.

10. PADIBORNA TUÆ.] Qui nobis Ptolemæi tabulas egregiè illustratas ediderunt, cum inter Germaniæ oppida *Tenderium*, quod Antoninus vocat *Theudurum*, reperissent; non dubitarunt affirmare esse Paderbornam. In qua sententia est Petrus Montanus, Althamerus, Henricus Harius in ms. descript. Diocesis Paderborn. & Klocnerus, qui citat Albertum Thonerium Vicarium Paderbornensem anno 1190. afferentem eo in loco, quem modò Paderborna occupat, situm fuisse quondam pagum *Tutorium* sive *Dutorium*, ita nuncupatum à *Dute*, quod veteri Saxonum linguâ Deum significat, & est, ut ait, hic frequens in ore hominum *Iodute* idolum, à Majoribus nostris, ut fertur, divinis honoribus cultum. Verùm quicquid sit de pago *Dutorio*, & isto idolo, certum est *Theudurum* non alibi, quam in ulteriori Rheni ripa, ubi Antoninus posuit, inquirendum esse, & ut Cluverius ac Bertius rectè opinantur, *Tudder* hodie appellari, non incelebrem Juliæ vicum, qui uti pristinum nomen servat, ita plurima antiquitatis monumenta hodieum illic è terra eruuntur, signa loci olim cultissimi. Nihil igitur *Tenderium* ad Paderbornam, quam à fonte Paderæ nomen accepisse ita est comperit, uti *Born* sive *Borne* & *Brunne* Teutonicè fontem significat.

11. QUÆ SI POSTERITAS SERVASSET FOEDERA.] Diversissimus religionis in Paderbornensi & Corbeiensi ditione est status. In Paderbornensi solius Catholicæ fidei cultus floret vigetque; in Corbeiensi heterodoxæ Lutheri opiniones, per ordinariam Episcopi Paderborn. jurisdictionem, præpostero sanè tempore, nec cum exiguo æternæ salutis dispendio violatam turbatamque, ita prædolor! invaluerunt, ut Huxaria novæ religionis infranatâ licentiâ lasciviens, unâ cum vero Numinis cultu, obsequium Abbati debitum, non semel exuerit; & nunc etiam, dum hæc scribimus, Brunswicensium præsidio muni-

munita adversus Corbeienses, foedum in modum tumultuetur.
Quibus idcirco providendum, ne dum ipsi extra Monasterii
septa, sacrae jurisdictionis phylacteria student dilatare, civilis
interim potestatis fimbriae ab aliis quotidie magis accidantur.
Quin illa potior sit cura, ut *fortunam velut tunicam magis concinnam
probemus quam longam.* Apul. in Apol.

S

BOCA